Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Įgalinti jaunimą siekti darnaus vystymosi pasitelkiant švietimą“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2023/C 100/06)

Pranešėja **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 1 20
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
	Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2022 11 24
Priėmimas plenarinėje sesijoje	2022 12 15
Plenarinė sesija Nr.	574
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	126 / 1 / 1

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. EESRK ragina valstybes nares dar kartą patvirtinti COP26 metu prisiimtą įsipareigojimą ([1]) klimato politikos veiksmus ir darnų vystymąsi paversti pagrindine mokymo programos dalimi. Būtina pripažinti būtinybę kartu su jaunimu iš naujo susikurti ateities viziją ir sudaryti naują socialinę sutartį, kuri leistų tinkamai transformuoti švietimą.

1.2. Kad būtų pakeista paradigma, EESRK pabrėžia, kad reikia visapusiško, horizontalaus požiūrio, užtikrinančio įvairių suinteresuotųjų šalių, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimą. Jaunimo organizacijos ir neformalusis švietimas turi atlikti lemiamą vaidmenį didinant informuotumą apie darnaus vystymosi tikslus (DVT) ir remiant jų įgyvendinimą.

1.3. EESRK ragina Europos Komisiją 2023 metais, paskelbtais Europos įgūdžių metais, ir toliau daugiausia dėmesio skirti jaunimo poreikiams, susiejant juos su darniu vystymusi ir iššūkiais, su kuriais jaunimas susiduria besikeičiančiame pasaulyje.

1.4. EESRK palankiai vertina Komisijos koordinavimo vaidmenį skatinant projektus, mokymą bei keitimąsi gerąja patirtimi ir bendravimą tarp mokytojų, siekiant DVT įgyvendinimo švietimo srityje. Tačiau teorinis ir praktinis švietimas, skirtas darnaus vystymosi požiūriams ir strategijoms vystyti, turėtų būti rengiamas vietos, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis ir grindžiamas nuosekliais tyrimais ir aiškiais veiksmų planais; tai turėtų apimti stebėseną, leidžiančią nuolat tobulėti ir keistis patirtimi.

1.5. EESRK pabrėžia svarbų socialinio ir pilietinio dialogo vaidmenį integruojant tvaraus vystymosi tikslus visuose švietimo lygmenyse, formaliajame ir neformaliajame švietime bei mokytojų rengime, siekiant užtikrinti, kad jie apimtų atitinkančias kompetencijų sistemas, leidžiančias siekti konkrečių mokymosi tikslų ir vertinimo metodų.

1.6. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad visiems reikia žinių, reikalingų kovojant su klimato kaita, ypač apie visus tvaraus vartojimo ir gamybos, atsakingo maisto pasirinkimo ir maisto švaistymo mažinimo bei tvarios energijos naudojimo aspektus. Vaikų švietimą turėtų remti tėvų mokymasis visą gyvenimą ir piliečių švietimas. Be to, turėtų būti skatinama informuoti visus, be kita ko, remiant jaunimo vadovaujamas organizacijas šiuo klausimu.

([1]) COP26 švietimo ir aplinkos ministrų susitikimo bendrapirmininkių išvados „Mokytis planetai, veikti klimato labui“ (angl. *Learn for our Planet. Act for the climate*).

1.7. EESRK ragina ES investicijas geriau susieti su švietimu darnaus vystymosi klausimais naudojant ES lėšas, pavyzdžiui, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP), programas „Erasmus+“, „Horizontas“, Europos regioninės plėtros fondą (ERPF) ir „Europos socialinį fondą +“ (ESF+).

1.8. EESRK ragina visas valstybes nares užtikrinti tvarias ir kokybiškas viešąsias investicijas, kad darnaus vystymosi tikslai būtų įtraukti į nacionalinį švietimą ne tik teoriškai, bet ir praktiškai, rengiant visapusiškas mokymo programas, kurios ugdytų kritinį mąstymą ir gebėjimą priimti informacija pagrįstus sprendimus.

1.9. EESRK ragina valstybes nares teikti veiksmingą paramą mokytojams, kad ši profesija taptų patrauklesnė. Nors Europoje labai trūksta mokytojų, tvarumo ugdymui reikia vertinamų mokytojų, gaunančių deramą atlyginimą ir turinčių geras darbo sąlygas. Norint pertvarkyti švietimo sistemą, būtina užtikrinti kokybišką pradinį ir tęstinį mokytojų rengimą, teisingumą ir įtraukumą į švietimo ir mokymo sistemas bei inovatyvią mokyklų organizaciją.

1.10. EESRK ragina, kad jaunimas būtų švietimo ir mokymosi proceso centre. Tai galima pasiekti mažinant su mokytojo profesija susijusią biurokratiją, orientuojantis į inovatyvią pedagogiką ir glaudų bendradarbiavimą su mokiniais. Šiame kontekste svarbu paruošti visus mokytojus veiksmingam naujų technologijų naudojimui ir naujiems mokymosi kontekstams tiek mokymo programose, tiek jų pačių gyvenime. Būtų naudinga įvertinti galimybę sukurti specialią interneto platformą arba informacijos suvestinę, kad būtų galima keistis geriausia praktika.

1.11. EESRK ragina Europos Komisiją sukurti Europos skurdo ir mokyklos nebaigimo mažinimo rodiklį, kas atitinka darnaus vystymosi švietimo tikslus, siekiant kovoti su nelygybe. Tai galėtų būti daroma kartu kuriant ir pasaulinį rodiklį.

2. **Bendroji informacija ir aplinkybės**

2.1. *Darnaus vystymosi poreikis*

2.1.1. Visų lygmenų politikai, sprendimus priimantys asmenys ir suinteresuotieji subjektai turi pripažinti, kad nors didelio masto perėjimas iš iškastiniu kuru grindžiamos, daug išteklių naudojančios ir linijinės ekonomikos į klimatui palankią žiedinę ekonomiką yra labai reikalingas, šis procesas kelia daug sumaišties piliečių, ypač jaunimo ir ateities kartų, gyvenime ir jų ateities planuose.

2.1.2. Rusijos karas su Ukraina taip pat atskleidė netvarią Europos priklausomybę nuo naudojant iškastinį kurą gaunamos energijos, o žaliajai pertvarkai suteikė naują geopolitinį kontekstą. Norėdami sumažinti šią savo priklausomybę, turime spartinti neišvengiamą ir labiau nei bet kada iki šiol reikalingą dekarbonizaciją. Atsižvelgiant į dabartinius ir būsimus iššūkius, Darbotvarkė iki 2030 m., jos 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir pasiryžimas nė vieno asmens ir nė vienos vietovės nepalikti nuošalyje yra unikalus kelias į gerovės ekonomiką, tvirtesnį atsigavimą ir sąžiningesnį, teisingesnį, įtraukesnį, tvaresnį ir atsparesnį pasaulį.

2.1.3. Artimiausiu metu ES turėtų parodyti pavyzdį, kaip surandamas ekonomiškai tvarus kelias į žaliąją ir socialiai teisingą pertvarką. Kad tai būtų pasiekta, EESRK ragina valstybes nares ir ES institucijas įgalinti jaunimą ir įtraukti jį į sprendimų priėmimo procesą, pritaikant švietimą ir užimtumą bei sutelkiant dar daugiau jaunuolių. Pagal 1995 m. JT Generalinės Asamblėjos priimtą *Pasaulinę jaunimo veiksmų programą iki 2000 m. ir vėlesniems metams* ([2]) visų šalių jaunimas yra ir pagrindinis žmogiškasis vystymosi išteklius, ir pagrindinis socialinių pokyčių, ekonominio vystymosi ir technologinių naujovių skatintojas. EESRK pabrėžia, kad jauni žmonės – tai ateities lyderiai. Jaunuoliams reikia suteikti prieigą prie pažangių inovacijų ir visapusiškai įtraukti juos į politikos formavimą, kad būtų skatinamas darnus vystymasis.

2.1.4. Šios nuomonės savo iniciatyva tikslas – išnagrinėti, ar DVT yra įtraukti į valstybių narių mokymo programas ir kaip tai padaryta, ir įvertinti, ar atitinkamų valstybių narių pasirinkta strategija gali būti laikoma transformuojančiu švietimu, kuriuo skatinamas darnus vystymasis ([3]). Nuomonėje taip pat pateikiamos rekomendacijos Europos Komisijai ir valstybėms narėms, kaip skatinti galimybes ir įveikti iššūkius, susijusius su tolesniu jaunimo politikos formavimu, kartu užtikrinant, kad švietimas darniam vystymuisi būtų integruojamas ankstyvuoju etapu.

([2]) JT, „Pasaulinė jaunimo veiksmų programa“ (angl. *World programme of action for youth*).

([3]) Vartojami įvairūs terminai – nuomonėje kalbama apie „transformuojantį švietimą, kuriuo skatinamas darnus vystymąsis“. Tačiau dabartiniame kontekste sąvokos „švietimas darniam vystymuisi“ (angl. *Education for Sustainable Development*, ESD) ir „švietimas siekiant aplinkos tvarumo“ (angl. *Education for Environmental Sustainability*, EES) vartojamos pakaitomis. Taip pat žr. priede pateiktą terminų žodynėlį.

2.2. *Politinė situacija*

2.2.1. 2015 m. Jungtinės Tautos priėmė darnaus vystymosi tikslus (DVT) kaip plataus užmojo planą, kaip pasauliui kartu spręsti aplinkos būklės blogėjimo ir socialinio bei ekonominio vystymosi problemas. 17-os DVT ir 169-ių susijusių uždavinių, kuriuos numatyta pasiekti iki 2030 m., įgyvendinimui būtinas švietimas. Švietimas yra žmogaus teisė, todėl švietimas, įskaitant tvarumą skatinantį švietimą, turėtų būti prieinamas visiems. Tačiau, kaip teigiama UNESCO ataskaitoje dėl DVT įgyvendinimo, viešasis švietimas nėra nemokamas visiems ir dažnai nėra įtraukus. Todėl paaiškėjo, kad įgyvendinti 4 DVT 7 uždavinį yra sudėtinga. Be to, „daugelis šalių vis dar nėra visapusiškai pasiryžusios klimato politikos veiksmus įtraukti į mokymo programą kaip svarbų jos komponentą“ ([4]).

2.2.2. 4 DVT 7 uždavinyje nurodyta, kad iki 2030 m. šalys signatarės turės „užtikrinti, kad visi besimokantys asmenys įgytų žinių ir įgūdžių, reikalingų darniam vystymuisi skatinti, pasitelkiant, be kitų dalykų, švietimą darnaus vystymosi ir darnios gyvensenos, žmogaus teisių, lyčių lygybės, taikos ir nesmurtinės kultūros skatinimo, pasaulinės pilietybės bei kultūrų įvairovės ir kultūros indėlio į darnų vystymąsi vertinimo klausimais“. Atitinkama EESRK nuomonė dėl dokumento „ES strategijos, skirtos visų žaliesiems įgūdžiams ir kompetencijoms sustiprinti, kūrimas“ ([5]) atitinka šią rekomendaciją.

2.2.3. Pastaraisiais metais ES politikoje vis daugiau dėmesio skiriama aplinkos tvarumui. 2019 m. pradėtas įgyvendinti Europos žaliasis kursas ([6]) yra Europos Komisijos planas, kuriuo siekiama, kad ES ekonomika būtų tvari ir kad Europa iki 2050 m. taptų pirmuoju neutralaus poveikio klimatui žemynu.

2.2.4. Įgyvendindama savo švietimo ir mokymo planą, kuriuo siekiama prisidėti prie žaliosios pertvarkos, Europos Komisija pasiūlė keletą iniciatyvų: pirma, buvo įsteigta koalicija „Švietimas klimato labui“ ([7]); antra, neseniai priimtos Tarybos išvados „Jaunimo, kaip pokyčių dalyvio, įsitraukimo siekiant apsaugoti aplinką skatinimas“ ([8]) ir Tarybos rekomendacija dėl mokymosi siekiant žaliosios pertvarkos ir darnaus vystymosi ([9]). Trečia, sukurta Europos kompetencijos klimato kaitos ir darnaus vystymosi srityje sistema ([10]).

2.2.5. 2022 m. balandžio 4–5 d., Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto taryba pabrėžė svarbų sporto vaidmenį vykdant švietimą tvarios aplinkos klausimais ir rekomendavo „rasti būdų, kaip skatinti sporto klubų, federacijų ir kitų sporto srities suinteresuotųjų subjektų švietimą darnaus vystymosi klausimais ir ugdyti jų atsakomybės už aplinką ir pilietinės atsakomybės jausmą“ ([11]).

2.2.6. Europos jaunimo metais (2022 m.) taip pat siekiama skatinti naujas žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos teikiamas galimybes. Ši dvejopa pertvarka turėtų būti įtrauki ir ją įgyvendinant turėtų būti skiriamas dėmesys mažiau galimybių turinčių bei pažeidžiamų jaunuolių grupių integracijai. EESRK ragina Europos Komisiją 2023 metais, paskelbtais Europos įgūdžių metais, ir toliau daugiausia dėmesio skirti jaunimo poreikiams, susiejant juos su darniu vystymusi ir iššūkiais, su kuriais jaunimas susiduria besikeičiančiame pasaulyje.

([4]) UNESCO *Global education monitoring report*, 2021/2: *non-state actors in education: who chooses? who loses?*

([5]) EESRK nuomonė dėl dokumento „ES strategijos, skirtos visų žaliesiems įgūdžiams ir kompetencijoms sustiprinti, kūrimas“ (OL C 56, 2021 2 16, p. 1).

([6]) Europos žaliasis kursas.

([7]) Europos Komisija, „Švietimas klimato labui“.

([8]) Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų išvados „Jaunimo, kaip pokyčių dalyvio, įsitraukimo siekiant apsaugoti aplinką skatinimas“ (OL C 159, 2022 4 12, p. 9).

([9]) 2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija dėl mokymosi siekiant žaliosios pertvarkos ir darnaus vystymosi (OL C 243, 2022 6 27, p. 1).

([10]) Bianchi, G., Pisiotis, U. and Cabrera Giraldez, M., *GreenComp The European sustainability competence framework*, Punie, Y. and Bacigalupo, M. editor(s), EUR 30955 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-46485-3, doi:10.2760/13286, JRC128040.

([11]) Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų išvados „Sportas ir fizinis aktyvumas – perspektyvus elgsenos keitimo svertas siekiant darnaus vystymosi“ (OL C 170, 2022 4 25, p. 1).

2.2.7. Labai svarbu geriau susieti ES investicijas su švietimu darnaus vystymosi klausimais naudojant ES lėšas, pavyzdžiui, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP), programas „Erasmus+“, „Horizontas“, Europos regioninės plėtros fondą (ERPF) ir „Europos socialinį fondą +“ (ESF+). Kova su biologinės įvairovės nykimu, tarša ir klimato kaita yra vienas iš keturių svarbiausių naujosios 2021–2027 m. programos „Erasmus+“ prioritetų, kartu su įtrauktimi ir įvairove, skaitmenine transformacija ir dalyvavimu demokratiniame gyvenime. EESRK palankiai vertina tai, kad, siekiant sumažinti anglies pėdsaką, programoje „Erasmus“ taip pat bus skatinamas internetinis judumas.

3. **Jaunimas, švietimas ir darnus vystymasis**

3.1. Perkvalifikuojant jaunus žmones bei keliant jų kvalifikaciją reikia atsižvelgti į įgūdžių ugdymo svarbą klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos srityje, taip pat ir žiedinės ekonomikos srityje. Socialiniams partneriams (darbuotojų organizacijoms ir darbuotojų profesinėms sąjungoms) ir pilietinės visuomenės organizacijoms tenka svarbus vaidmuo nustatant profesinius ir darbo veiklos profilius bei standartus ir integruojant tvarumo aspektus į pameistrystę ir darbuotojų mokymą. Socialiniai partneriai ir pilietinė visuomenė padeda jaunimui prisitaikyti pereinant iš švietimo sistemos į darbo rinką taip, kad būtų užtikrintas ir darnus vystymasis. Socialinio ir pilietinio dialogo vaidmuo yra labai svarbus ir jį reikia stiprinti.

3.2. Jaunimui reikia skaitmeninės ir socialinės įtraukties, kokybiško švietimo ir mokymo, stabilaus užimtumo, gerų darbo sąlygų, įperkamo būsto ir paramos kasdienėje kovoje su klimato kaita. Reikia daugiau mokslinių tyrimų ir duomenų apie klimato kaitos poveikį šalims, regionams ir vietos lygmeniu, susiejant juos su įgūdžių ir darbo vietų prognozavimu. Pripažįstant, kad Europoje ir kituose žemynuose yra kilusi didelė maisto krizė, jaunimas turi sužinoti apie visus tvaraus vartojimo ir gamybos aspektus, mažinti maisto švaistymą ir atsakingai rinktis maistą.

3.3. Siekiant kovoti su nelygybe, reikia sukurti pasaulinį ir Europos skurdo ir mokyklos nebaigimo mažinimo rodiklį, kas atitinka darnaus vystymosi švietimo tikslus. Kaimo vietovių gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl darbo perspektyvų trūkumo ir nepakankamų išsilavinimo galimybių daro neigiamą poveikį jaunoms šeimoms. Mokyklos nebaigimas yra problema miesto ir kaimo vietovėse, todėl siekiant sumažinti nesimokančių, nedirbančių ir mokymuose nedalyvaujančių jaunuolių (angl. NEETs) skaičių, būtina veiksminga darbo rinkos ir teisinga ekonomikos augimo politika ([12]).

3.4. Veiksmingas kokybiškos ir veiksmingos pameistrystės europinės sistemos ([13]) įgyvendinimas ir Europos stažuočių kokybės sistemos tobulinimas yra labai svarbūs švietimui darnaus vystymosi klausimais.

3.5. EESRK mano, kad, atsižvelgiant į šių klausimų mastą, sudėtingumą ir skubumą, ES ir valstybės narės turi dėti daugiau ir geriau koordinuojamų pastangų, be kita ko, gerindamos tvarumą skatinantį švietimą, kuris dabar yra labai svarbus. Tai apima ir švietimą apie tvarios energijos naudojimą. ES ir valstybių narių švietimo politika turi būti nuosekliai stebima ir planuojama, šalims ir organizacijoms keičiantis geriausia patirtimi. Švietimo darnaus vystymosi klausimais pagrindas yra humanistinės vertybės, orientuotos į žinių įgijimą ir subalansuotų praktinių sprendimų formavimą, atsižvelgiant į aplinkosaugines ir socialines pasekmes.

3.6. Mokytojai ir tėvai atlieka esminį vaidmenį įgyvendinant švietimą tvarios aplinkos klausimais. Mokytojams ir dėstytojams reikia padėti užtikrinant jų kokybišką pradinį ir tęstinį profesinį mokymą tvarumo klausimais. EESRK nuomonėje „ES strategijos, skirtos visų žaliesiems įgūdžiams ir kompetencijoms sustiprinti, kūrimas“ ([14]) pabrėžiamas svarbus aspektas, kad kiekvienas turi turėti žinių, reikalingų kovai su klimato kaita. Tėvų mokymasis visą gyvenimą ir piliečių švietimas yra labai svarbūs ir turėtų būti stiprinami informuojant visus, be kita ko, remiant jaunimo vadovaujamas organizacijas šiuo klausimu.

([12]) NEET (angl. *Not in Education, Employment, or Training*) – tai santrumpa, reiškianti asmenį, kuris neturi darbo ir nesimoko ar nedalyvauja profesiniame mokyme.

([13]) 2018 m. kovo 15 d. Tarybos rekomendacija dėl kokybiškos ir veiksmingos pameistrystės europinės sistemos (OL C 153, 2018 5 2, p. 1).

([14]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl dokumento „ES strategijos, skirtos visų žaliesiems įgūdžiams ir kompetencijoms sustiprinti, kūrimas“ (nuomonė savo iniciatyva) (OL C 56, 2021 2 16, p. 1).

3.7. EESRK ragina valstybes nares teikti veiksmingą paramą mokytojams, kad ši profesija taptų patrauklesnė. Nors Europoje labai trūksta mokytojų, tvarumo ugdymui reikia vertinamų mokytojų, gaunančių deramą atlyginimą ir turinčių geras darbo sąlygas. Norint pertvarkyti švietimo sistemą, būtina užtikrinti kokybišką pradinį ir tęstinį mokytojų rengimą, teisingumą ir įtraukumą į švietimo ir mokymo sistemas bei inovatyvią mokyklų organizaciją, sukuriant ramybės ir saugumo kultūrą. Norint įgalinti jaunimą siekti darnaus vystymosi pasitelkiant švietimą, reikia kvalifikuotų specialistų, turinčių įvairių ir ryžtingų priemonių. Kvalifikuoti mokytojai žinos, kaip kasdieniame darbe geriausiai pasinaudoti Paryžiaus deklaracija ([15]) ir Osnabriuko deklaracija dėl profesinio rengimo ir mokymo ([16]), skatinant pilietiškumą ir bendrąsias laisvės, tolerancijos ir nediskriminavimo vertybes švietimo srityje.

3.8. Europos jaunimas yra neįkainojamas žmogiškasis kapitalas ir inovatyvių idėjų šaltinis, pasižymintis kūrybiška vaizduote, entuziazmu ir energija, ir jam tenka didžiausias vaidmuo skatinant darnų vystymąsi ES valstybėse narėse dabar ir artimiausioje ateityje. Šiuo atžvilgiu ES valstybės narės turi didelį neišnaudotą veikimo potencialą. Jaunimo organizacijos ir neformalusis švietimas turi atlikti lemiamą vaidmenį remiant darnų švietimą ir mokymą.

3.9. EESRK ragina, kad jaunimas būtų švietimo ir mokymosi proceso centre. Tai galima pasiekti mažinant su mokytojo profesija susijusią biurokratiją, orientuojantis į inovatyvią pedagogiką ir glaudų bendradarbiavimą su mokiniais, taip pat svarbu paruošti visus mokytojus veiksmingam naujų technologijų naudojimui ir naujiems mokymosi kontekstams tiek mokymo programose, tiek jų pačių gyvenime. Transformuojančiam švietimui reikalingi transformuojantys mokytojai, transformuojantys įgūdžiai ir piliečiai. Mokytojams ir dėstytojams reikia pakankamai laiko, erdvės ir išteklių, kad jie galėtų įgyvendinti praktinį ir kompleksinį švietimo siekiant aplinkos tvarumo metodą, grindžiamą veiksmingu suinteresuotųjų subjektų komandiniu darbu. Tai kompleksinė tema, susijusi su visomis švietimo ir profesinio mokymo disciplinomis, laikantis tarpdisciplininio pedagoginio požiūrio.

3.10. Džiugu, kad jaunimas jau dabar prisideda prie savo šalių darnaus vystymosi ir tarptautinių klimato srities tikslų, vadovaudamasis „aplinkos saugojimo“ principu ir aktyviai prisijungia prie jaunimo judėjimų tarptautinių tinklų, kuriais siekiama išsaugoti gamtą ir kovoti su klimato kaita. Norėdami visa tai papildyti, turime pritaikyti visas švietimo sistemas taip, kad jose atsirastų erdvės transformuojančiam švietimui, kuris leistų jaunimui nukreipti savo pastangas į mums reikalingus transformuojančius pokyčius. Naujausioje Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) ataskaitoje teigiama, kad, „transformuojantis mokymasis yra labai svarbus, nes padeda paskatinti ir bendrą sąmoningumą, ir kolektyvinius veiksmus“ ([17]).

4. **Darnus vystymasis turi būti suvokiamas kaip nuolatinis ir visapusiškas mokymosi procesas**

4.1. Svarbu pripažinti, kad darnus valstybės ir visuomenės vystymasis neįmanomas be nuolatinio mokymosi ir naujos patirties įgijimo ir supratimo. Šiuo požiūriu darnus vystymasis turi būti laikomas nuolatiniu procesu, kuriam vykstant visuomenė turi išmokti gyventi tvariau aplinkos, ekonominiu ir socialiniu požiūriu. Jei norime pakeisti savo gyvenimo ir darbo būdą, tvarumą skatinantis švietimas yra labai svarbus, nes suteikiama galimybė gauti informacijos, didinamas informuotumas, bet dar svarbiau – ugdomi žmonių gebėjimai kurti inovacijas ir įgyvendinti Norint išmokyti jaunimą sąmoningai spręsti sudėtingiausius darnaus vystymosi klausimus, su kuriais susiduria bendruomenės ir valstybės, būtina rengti visapusiškas mokymo programas, kurios ugdytų kritinį mąstymą ir gebėjimą priimti informacija pagrįstus sprendimus.

4.2. Remiantis studijomis ir moksliniais tyrimais, atliktais Europos Komisijai rengiant pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl mokymosi siekiant aplinkos tvarumo, tik 13 valstybių narių turi aiškią švietimo darniam vystymuisi arba švietimo siekiant aplinkos tvarumo apibrėžtį. Tenka apgailestauti, kad kai kuriose valstybėse narėse terminas „švietimas darniam vystymuisi“ ir 4 DVT 7 uždavinys nėra taikomi, nors pripažįstama, kad jis yra neatsiejamas 4-ojo darnaus

([15]) Pilietiškumo ir bendrų laisvės, tolerancijos ir nediskriminavimo vertybių skatinimas pasitelkiant švietimą per Europos švietimo informacijos tinklą.

([16]) Osnabriuko deklaracija dėl profesinio rengimo ir mokymo kaip ekonomikos atsigavimą ir teisingą perėjimą prie skaitmeninės ir žaliosios ekonomikos įgalinančios priemonės, osnabrueck_declaration_eu2020.pdf.

([17]) IPCC šeštoji vertinimo ataskaita, III darbo grupės ataskaita „Klimato kaita 2022 m. Klimato kaitos švelninimas“ (angl. *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change*), p. 2871.

vystymosi tikslo (4 DVT), susijusio su kokybišku švietimu, elementas ir pagrindinis visų kitų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo veiksnys. Analizuotose šalių ataskaitose nebuvo konkrečiai klausiama apie finansavimą. Tačiau Italija, kuri pradėjo prisiimti įsipareigojimus dėl švietimo darniam vystymuisi (ESD), aiškiai nurodė, kad finansavimo trūkumas yra viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių švietimo darniam vystymuisi įgyvendinimas stringa. Kai Vyriausybės yra priverstos mažinti išlaidas dėl ekonomikos, energetikos ir pragyvenimo išlaidų krizių, švietimas, kaip ir kitos socialinės politikos sritys, visada įtraukiamas į lygtį. Investicijų trūkumas lemia skirtingas privatizavimo formas ir sistemų asimetriją, griauna teisingumą ir pedagoginę bei akademinę laisvę.

4.3. Taip pat reikia apsvarstyti, ar mums reikia centralizuotos, principu „iš viršaus į apačią“ paremtos strategijos, kad galėtume sėkmingai įgyvendinti švietimą darniam vystymuisi, ar yra kitų veiksnių, lemiančių jo sėkmę? Danija ir Nyderlandai neturi nacionalinės švietimo darniam vystymuisi strategijos, tačiau jų mokyklos aktyviai dirba šioje srityje. Suomija turi nacionalinę strategiją, tačiau nuogąstauja, kad švietimas darniam vystymuisi mokyklose yra fragmentiškas. Italija jau įtraukė švietimą darniam vystymuisi į nacionalinę mokymo programą, tačiau jai kyla tam tikrų sunkumų ją įgyvendinant regionų lygmeniu. Prancūzija parengė nacionalinę strategiją, kurią administruoja vietos švietimo institucijos ir kuri įgyvendinama visose mokyklose per nacionalines mokymo programas ir pedagoginius projektus. Tokiu būdu dalyvauja kiekvienas lygmuo, o tai savo ruožtu užtikrina strategijos sėkmę.

4.4. Vienas iš svarbiausių klausimų – švietimo darniam vystymuisi prioritetų nustatymas EBPO, bendradarbiaudama su Europos Komisija, neseniai paskelbė mokslinius tyrimus ([18]), kuriuose apžvelgiama jaunimo kompetencija aplinkos tvarumo klausimais visose ES ir EBPO šalyse. Šis naujas požiūris į tyrimus ir vertinimus galėtų būti geras ženklas dėl švietimo darnaus vystymosi klausimais prioritetų nustatymo valstybėse narėse. Būtų naudinga plačiau išnagrinėti JT priemonių, kuriomis skatinamas švietimas darniam vystymuisi, ir EBPO priemonių, kuriomis padedama kurti švietimo politiką per PISA, santykį, nustatant galimą būdų, kuriuos šios dvi priemonių grupės naudoja švietimo sistemoms formuoti, asimetriją.

4.5. Viena iš galimų kliūčių – švietimo darniam vystymuisi įgyvendinimas federalinės sistemos šalyse. Iš nacionalinių ataskaitų matyti, kad koordinavimo tarp atitinkamos federalinės ministerijos ir regioninės valdžios institucijų lygis valstybėse narėse skiriasi – Vokietija jis vyksta sunkiai, o Austrijoje veikia koordinavimą reguliuojantis tinklas. Austrijos federalinės Vyriausybės dalyvavimas principu „iš apačios į viršų“ paremtose iniciatyvose yra pavyzdys, kuriuo galėtų sekti kitos šalys.

4.6. Dabartinei ir būsimai visuomenei būtina iš naujo įvertinti, permąstyti ir iš naujo apibrėžti švietimą darnaus švietimo ir mokymosi požiūriu – nuo ikimokyklinio ugdymo iki universiteto ir vėliau – kad jis galiausiai apimtų principus, žinias, įgūdžius, įsitikinimus ir vertybes, susijusias su tvarumu visose trijose srityse: ekologijoje, visuomenėje ir ekonomikoje. Toks procesas turėtų būti visuotinis, tarpdalykinis ir apimti visuomenines iniciatyvas, taip pat plačiąją visuomenę, ir jį turėtų remti atitinkamos Vyriausybės. Vis dėlto, procesą įgyvendinant atskirose šalyse, reikia atsižvelgti į vietos ypatumus ir kultūrinį savitumą.

4.7. Įgyvendinant švietimą darniam vystymuisi turėtų būti skleidžiamos žinios apie aplinką ir jos būklę, parodomos esamos galimybės pritaikyti mūsų ekonomiką taip, kad pirmenybė būtų teikiama žmonių ir planetos gerovei, skatinant užtikrinti vienodas sąlygas visoms kartoms ir išsaugant gamtinę aplinką. Šioje pritaikytoje ekonomikoje daugiau dėmesio turėtų būti skiriama aplinką tausojantiems valdymo metodams, turėtų būti sudarytos galimybės rūpestingai puoselėti gamtines ir kultūrines vertybes ir vadovaujamasi vertybėmis, pagrįstomis ekologine etika, t. y. atsakomybe už aplinkos išsaugojimą dabartinei ir būsimoms kartoms bei tvarų gamtos išteklių naudojimą.

4.8. Transformuojantis švietimas darniam vystymuisi turėtų:

— remtis darnaus vystymosi principais ir vertybėmis,

([18]) Borgonovi, F., *et al.*, „Young people's environmental sustainability competence: Emotional, cognitive, behavioural, and attitudinal dimensions in EU and OECD countries“, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No.274, OECD Publishing, Paris. Borgonovi, F., *et al.*, „The environmental sustainability competence toolbox: From leaving a better planet for our children to leaving better children for our planet“, *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 275, OECD Publishing, Paris. Dokumentai buvo parengti kaip būsimo EBPO leidinio „Skills Outlook 2023“ pagrindas.

— daryti poveikį visoms trims darnaus vystymosi sritims: aplinkai, visuomenei ir ekonomikai,

— skatinti mokymasis visą gyvenimą ir mokymąsi iš gyvenimo, kuriais puoselėjama tvari, pagarbi, atsakinga, iniciatyvi ir kritiška visuomenė,

— siekti aukštos kokybės, aktyviai remiamo švietimo, grindžiamo holistiniu požiūriu,

— skatinti prieinamą teisėmis grindžiamą švietimą, kuris būtų pagarbus, įtraukus ir puoselėjantis įvairovę,

— remtis globaliu mąstymu, tačiau dėmesys turėtų būti skiriamas ir vietos problemoms bei kultūriniams ypatumams,

— apimti formalųjį, neformalųjį švietimą ir savišvietą,

— atsižvelgti į evoliucinį darnaus vystymosi koncepcijos pobūdį.

4.9. Nėra visuotinių transformuojančio tvarumą skatinančio švietimo modelių, todėl kiekviena šalis, veiksmingai dalyvaujant atitinkamiems socialiniams partneriams, organizuotai pilietinei visuomenei ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant jaunimo organizacijas, turės nustatyti savo prioritetus ir veiksmus darnaus vystymosi ir švietimo srityje. Bendradarbiavimu grindžiama lyderystė mokyklose ir pilietiškumo ugdymas atlieka svarbų vaidmenį formuojant mokyklas, kad būtų stiprinamas švietimas tvarumo srityje. Turėtų būti nustatyti tikslai, pagrindinės veiklos kryptys ir mechanizmai, atsižvelgiant į vietos aplinkos, socialines ir ekonomines sąlygas bei kultūrinius ypatumus.

4.10. Švietimo sistemos darniam vystymuisi kūrimas apima perėjimą nuo tradicinio švietimo prie į tvarumą orientuoto modelio, kuris turėtų būti grindžiamas plataus masto tarpdalykinėmis žiniomis, paremtomis integruotu požiūriu į visuomenės, ekonomikos ir aplinkos vystymąsi. Toks švietimas turėtų apimti darbą formaliojo (mokyklų, universitetų, aukštesnio lygio mokymo įstaigų) ir neformaliojo švietimo (mokymo centrų, seminarų ir apskritojo stalo diskusijų, žiniasklaidos naudojimo ir kt.) ir savišvietos (tarpusavio mokymosi per renginius, jaunimo mainus, jaunimo vadovaujamus projektus ir t. t.) lygmeniu. Švietimo ir mokymo programos, apimančios švietimą siekiant aplinkos tvarumo, turi būti prieinamos ir įtraukios. Vyriausybės turi ankstyvuoju etapu atsižvelgti į realią padėtį, su kuria susiduria palankių sąlygų neturintys jaunuoliai, ir užtikrinti, kad būtų rasta būdų, kaip įtraukti šias grupes.

Briuselis, 2022 m. gruodžio 15 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Christa SCHWENG